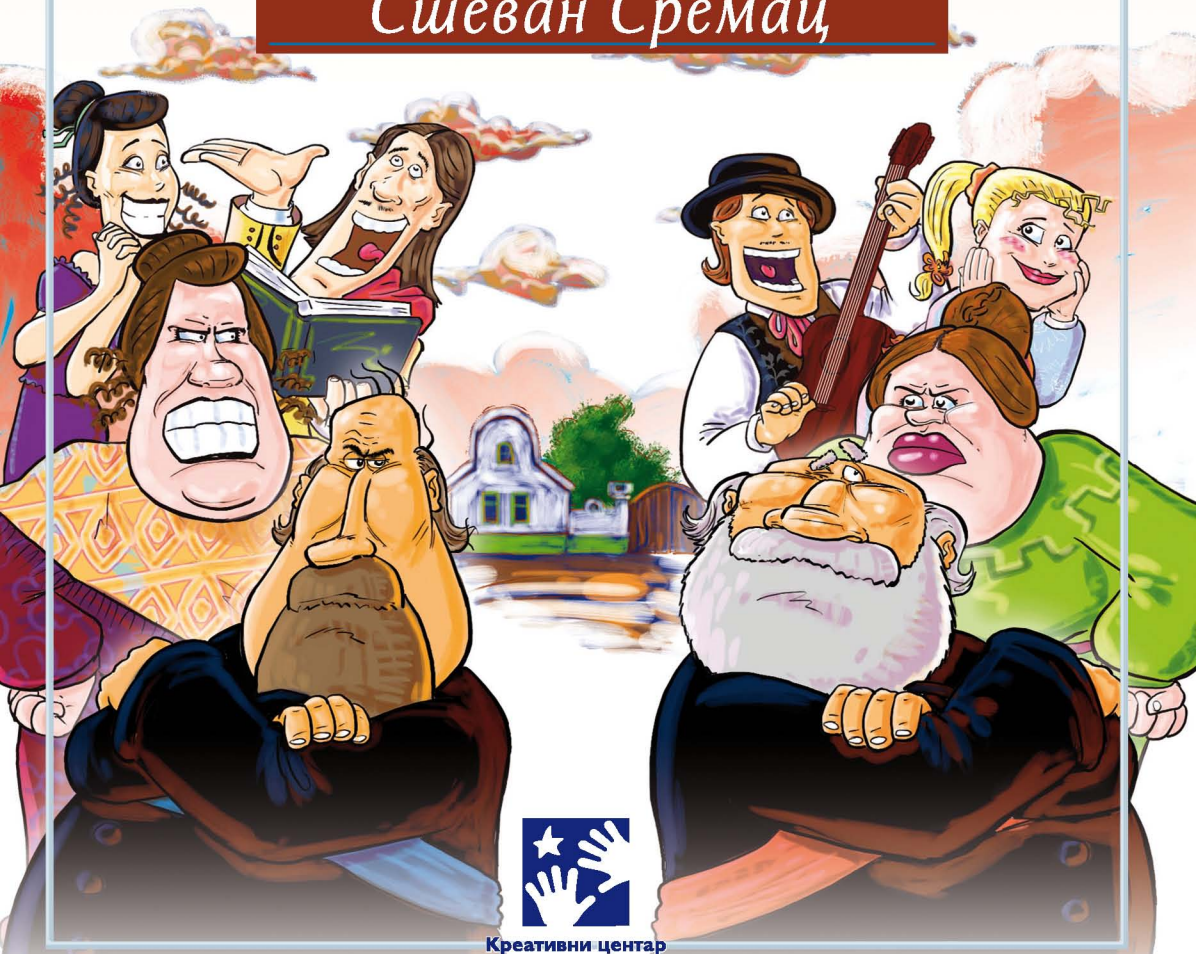

ПОП ЂИРА И ПОП СПИРА

Стеван Сремац

Библиотека
ПУСТОЛОВИНЕ

Стеван Сремац
Пој Ђира и њој Саира
прво издање

Приредила
Милена Трушин

Аутор *Пустоловнoј додaткa*
др Симеон Маринковић

Аутор *Речника*
Виолетa Бабић

Илустровао
Марко Сомборац

Лектор и редактор
Виолетa Бабић

Дизајн и прелом текста
Мирјана Живковић

Дизајн корица
Душан Павлић

Главни и одговорни уредник
др Симеон Маринковић

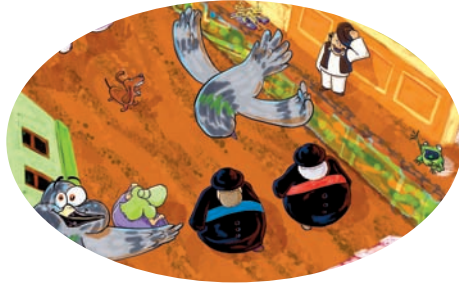
Издаје
Креативни центар, Београд, Градиштанска 8
тел./факс: 011 / 38 20 464, 38 20 483, 24 40 659
e-mail: info@kreativnicentar.rs

За издавача
мр Љиљана Маринковић, директорка

Штампа
Графийроф

Тираж
2.000

Copyright © Креативни центар 2010

Стеван Сремац,

ПОП ЂИРА И ПОП СПИРА

Приповетка

2010

ГЛАВА ПРВА

У којој су описана два попа, две попадије и две попине ћерке из једнога села у Банату, у коме су парохијани били шако побожни да су бадава млели својим поповима брашно у сувачама.

Била два попа – али не она два попа што су једном остали сами у свету, па се сваки од њих тужио и тешио да би му далеко лакше било животарити само да нема онога другог – не, дакле, та два попа, него друга два, и живели су у једном селу у Банату. Које је то село, нећемо вам казати, да не би село, ни криво ни дужно, потрзали и излагали га подсмеху, пошто оно није ни најмање криво за све ово што ће се у овој приповеци причати. А после, ако ћемо шта, оно и није село, него варошица. Та колик је само онај Велики сокак с краја на крај, па колико тек малих сокака

❖ *Истина, подсмевају им се Темишварци да су им варошке краве појеле шрошоар, али то је само једна пакости, јер шрошоара заиста никада није ни било.* ❖

Прикупљање становништва у ушорена села наметнуле су аустроугарске власти у другој половини XVIII века. Земља дуж друмова издељена је на дуге узане парцеле, а куће су постављане уз улицу и до суседовог имања. Тако је поред куће било двориште, а позади се налазила окућница.

има, а сви су широки! Зато ниједан није калдрмисан, а није никада ни био. Истина, подсмевају им се Темишварци да су им варошке краве појеле тротоар, али то је само једна пакост, јер тротоара заиста никада није ни било. Кад падне киша и начини се блато, положије чисмени мештани по земљи поред зида, колико да човек прође, тулају (кукурузовину), а краве наишле, па ваљда, као бесловесна створења, помислиле да је то за њих постављено, па појеле тулају која је, као што је свакоме познато, њихова храна; а то видео некад неки Темишварац, па, кô човек, исприповедао, и сад не даду никако мира људима, него их дирају једнако за прождрљивост њихових крава. Али је зато и било свашта. Било је батина, па, богме, и разбијених глава. И од тога доба мање их дирају. Особито у селу ни за живу главу нико то не сме да спомене; штавише, сад још хвале место да је суво и оцедно, и да му и не треба тротоар. Но, међутим, није баш ни тако. Напротив. Испред сваке куће има јендек пун воде, који се никад не празни; јер таман да пресуши, а оно по бечкеречком Великом календару удари благослов из неба, и јендек се напуни опет као што је и био, и нуди и мами на уживање и дању и ноћу. Дању гази по води комшијска дечурлија и кваси турове, а и ноћу је једна лепота слушати жабе кад почну да певају. Поједине певаче већ познаје сав комшилук по гласу. Тако, на пример, један се жабац већ неколико година дере колико га грло доноси; има гласину кô бик, па се чује са пола атара колико је грлат. Нико га није дирао, па чак ни несташна дечурлија која су после кише онако радо и весело газила по бари, ни она га нису дирала. По свој прилици, ту је дочекао дубоку старост, и пошао трагом старијих својих.

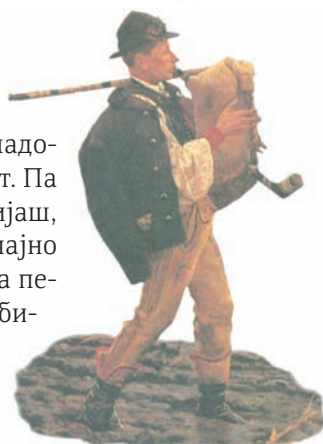
♦ **тулаја** су суве кукурузне стабљике, кукурузовина.

Место је било велико, а побожни парохијани тако имућни да су комотно могли не два, него два пута по два попа издржавати, заједно са њиховим попадијама и ћеркама. Парори су били побожни људи, те држали свечаре, а попови им секли колаче, па новаца доста. Било у селу добрих момака на женидбу и лепих девојака на удају, а рољева у селу доста, баш кò празника у години, па сваког празника или недеље на другом рогљу игра коло, па се све позаљубљивало једно у друго све до ушију. А најчешће се ипак скупљали и играли на рогљу код Неце бирташа, где је под јаловим дудом играло коло. Свирац свира тако целе године, а кад се обере кукуруз, онда се зна шта је његово. Он нити га сеје, нити окопава, па опет њему добро; његову кукурузу не може да нашкоди суша. Зато се и говорило по селу, кад неко за нешто не мари: „Е“ веле, „мари он за то кò Совра гајдаш за кишу“ или: „Тиче га се то много кò Совра гајдаша суша!“ Он понесе само гајде, па кад га запитају: „Куда, Совро?“ а он им вели: „Идем да окопам ку’руз!“ А умео је ђаволски лепо да свира и да намигује, онако кривовратаст. Бечкеречки нотарош кад тера кера – обично после асентирунга – не може без њега; одмах: „Дај Совру“, вели, „дај, дај десну руку нашу“, вели господин нотарош, па му залепи пола десетице на шешир, а Совра дува за ону другу полутку кò бесан. А у колу кад свира, па кад стане пред неку газдачку девојку па свира, а она зна ко га је послао пред њу, па само гледа улево у земљу, па све везе, док се не озноји испод носа, па добије кò неке мале брчиће као од росе. А и само срце друкчије се ражђипа кад Совра свира. А у колу је све било заљубљено; свако има своју, па не дâ другом до ње, него се кољу кò кере сваке недеље.

А што се заљубљивало, то се онајчешће и узимало. А кад дође до сватова, онда није добро само млади и младожењи, не добијају само они свако своје, него и други свет. Па кад добро пролази и кад се лепо проводи Глиша Сермијаш, кога обично нико и не зове у сватове (јер кад се случајно опије – а то је редовно случај код њега – тера свакога да пева песму: „А-а-а, драги брате комшија, ако 'оћеш весео бити, а ти мораш с нама пити“, па сипа за врат вино; а и иначе је несносан) – онда зло и наопако, да се не проведе лепо и не прође добро и господин попа, кога нарочито зову, и најугледније му место дају за столом, јер због сватова је ваљда и постала она реч: „Триста, без попа ништа“.

♦ **рогаљ** је угао улице или раскршће у селу на којем се са стају сељаци и скупљају млади, обично за време празника.

♦ **гајде** су народни музички инструмент на којем се углавном изводе кола. Оне се састоје од мешине у коју се удувава ваздух, свирале са савијеним завршетком и цеви коју свирач држи преко рамена. Гајде имају веома продоран звук и свирају се на отвореном простору.

Урош Пређић,
Весела браћа,
детал

Веш-корпа

А господин попа седне тако у прочеље, отпева једно „Глас господен на водах“, а затим само захтева и изволева. Једе ревносно и залива још ревносније, а капарише најревностније; тек ће рећи: „Брат-Мијо, не буди вам заповеђено, додајте ми, молим вас, из онога тањира ону тртицу! Чудим се, шта ми то све фали!“ Или: „Господин-домине“ – обратив се Кипри нотарошу – „молим вас лепо, мало од оних крофни из онога тањира тамо, чини ми се да су те тамо мало руменије, а боље нарасле“. А сваки поп чудо што воли крофне! Откуд сад то, бог ће га свети знати; али то је непобитан факат, познат сваком правом сину наше свете православне цркве. И један и други поп из овог места где се наша прича развија могао је зачудо и за приповест много крофни појести. Већ чисто човек да не верује! За једнога од ове двојице, и то баш, бога ми, биће за поп-Ћиру, приповедају да је у једним сватовима појео пуну једну веш-корпу крофни, и то за оно кратко време док је пре ручка курисао домаћици. А домаћица стоји крај огњишта, зајапурена од врућине и од узбуђења и задовољства што је ствар свршена и зет упецан, па само вади крофне и баца их у корпу иза себе. Па док се домаћица забавља око оне што цврчи у великој гвозденој шерпењи и преврће је, дотле овај узима ону из корпе.

– И-ју, господин-попо, баш сте ви враг! А ди су крофне?!

– пита га зачуђена домаћица.

– Хе, хе, појео их, милостива!

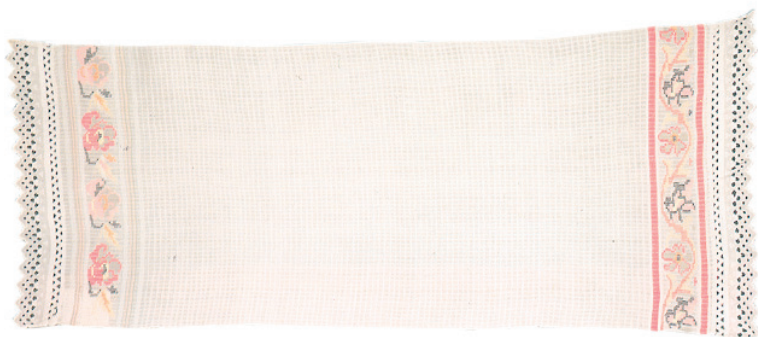
– Та, и’те, ви се само шалите; ди сте и’ сакрили?

– Па појео, милостива!

– И-ју, мене жалосне! Зар толике крофне?!

– Хе, хе, из ваше руке, па не зна човек шта је доста!

А домаћица само ћути, а шта му је у себи помислила – то смртном човеку наравно да није познато! Али то му ништа не смета (ни њему, поп-Ћири, а ни поп-Спири) да после седне за сто и да са осталим гостима једе редом све, не хтевши, ваљда, као добар пастир ни ту да се издваја од своје поверене му пастве, него седи као станац камен или кула светиља крај мора, непомичан на свом месту, док се све око њега љуља као таласи на узбурканом мору. Све се око њега за столом мења, једино он седи непроменљив. Неко се дигне да игра, некога одведу, а неки сам, онако без ичије помоћи, падне лепо под сто. Сете га се и нађу га тек онда кад га жена потражи: „А ди се то део мој човек?“ , пита жена, докле га не нађе под столом. „Јао, терету мој!“ , виче жена и диже га. А господин попа само седи. У двадесет и четири часа тек

ако се једаред диже да види, вели, коње, или колут око ме-сеца, на ком су крају Штапци, или какво ће време сутра би-ти. А затим опет седне. И опет се мењају тањири, доносе чи-сте чаше и хладно, скоро наточено вино. И то тако траје све до медљане ракије ујутру, кад се господин попа искраде, да му не би пијани сватови из силне почести придали Совру гајдаша да га прати до куће.

А што се у селу венчало, то је потпуно знало шта ради; знало је дужности и задатке брачнога живота и крајњи му циљ. И оба господина попа имађаху доста посла, а према томе и прихода, крштавајући новорођену децу по селу.

Мало који дан да не дође господин-попи, једноме или дру-гоме, Аркадија црквењак, па не отпочне отприлике овако:

– Господине ... моле вас да дођете ... чекају вас у порти пред црквом да крстите новорођеног младенца мужеског пола Неци Прекајцу. (Аркадија је, као и поп Ћира, мрзио на Вука и његове реформе, по којима се човек не може разликовати од паора.)

Господин попа оде у цркву да крсти, а после крштења иде кући детињој, где га позива отац на ручак. На вратима га дочекује Неца гологлав и мало постиђен, пољуби га у руку, па само вели: „Хе, шта знате господин-попо, грешни смо људи!“ А кад се добро наруча и врати кући, донесе свачега, и пешкира и пешкирића, и шарених торбица и новаца. Попа броји новац, а брк му се смеши; броји и прича о детету, како је красан, напредан хришћанин. А госпоја попадија радос-на, боже, па воли попу, као да су се тек јуче узели, па мисли у себи: „Та не би’ се мењала ни са вицишпановицом!“

Понекад се господин попа помало, бога ми, и зачуди кад му тако дође Аркадија црквењак, па га позове да крсти.

– За кога оно рече? – запита неки пут господин попа црк-вењака.

А Аркадија увија понизно главом, смеши се, а све полако трља руку о руку, као да пере руке од нечега, па вели:

Овакви ручно ткани и лепо извезени пешкири поклањани су у разним приликама. Тиме се обе-лежавао неки важан догађај или искази-вала захвалност за неку услугу или обављен посао.

Протојерејски штап носи свештеник најстарији по чину. На врху штапа налази се изрезбарена змија са две главе која симболизује мудрост.

– Хе ... та ... да дођете, господине, да крстите ... овај Вуји Ирошу ... мужескога је пола ... синчић. Добио синчића, па кò јабука, дете здраво кò тресак! Каже фрау-Цвечкенмајерка бабица да свога века још није вид'ла тако дете здраво па грлато ... тринаест и по фунти, каже, тешко, а дере се кò мали бик... Чује се још од винцилирове куће ларма у кући. Једно чудо...

– О мај! И јесте чудо! А кад брж'? – чуди се попа.

– Па већ неколико дана има како је – ублажава Аркадија.

– Та знам, знам, ал' опет... Кад је оно било? У јануару ... е, а сад имамо јулиј месец. Хе-е-е! – врти господин попа главом. – Ви'ш молим те! А-а-а! Враг им баби! Ако је ирош, баш се ирошки и владао! А, обешењаци једни!... Но, ништа, ништа; шта је, ту је! Могло је бити и горе! – извињава господин попа своје овчице.

– Хе, хе ... деца ... врагови. Шта знате?! Цак бува, хе, хе! – вели Аркадија и додаје му услужно и понизно шешир и штап, који је био онакве форме какви су обично протојерејски штапови, а донео му га је на поклон с једног вашара мајстор Лекса лецедер још пре неких двадесет година.

А деси ли се каква несрећа у селу да, на пример, неко у селу умре, и ту како коме, али господин-попи опет добро. Ако богатији умре, оглашују га сва звона и чинодејствују оба попа; а ако сиромашнији, онда, наравно, само један поп. Иде, па мало пева он, мало црквењак, а мало ђаци, тако наизменце. Док црквењак или ђаци певају, господин попа мисли у памети, или се разговара о стању и имању успшчега, о тестаменту и наследницима, о процесу и фишкалима, и већ о тако нечем што би спадало у тај круг ствари. После погребца црквењак однесе одјејаније и требник, а попа угаси и замота свећу у добивену цицану или свилену мараму. (Било их је свакојаких, али је господин попа најрадије примао оне свилене.) И још ту на гробљу покупује од деце – која су такође чинодејствовала, носећи крст и чираке и рипиде – све њихове мараме и пантљике; покупује будзашто, по четири крајцаре мараму. „Деде, децо, вели им господин попа, дајте ви то попи, а попа ће вама грошић два дати за то!“ Купи, па и то пошље кући. Од тих ствари после госпоја попадаја изабере што јој се допадне, а остало добије у „плату“ каква Жужа или Ержа (Мађарица наравно), па се све шарени од пантљика кад прође сокаком, да ти је милина погледати за њом. Пролази, па унесрећава свет, а највише оне танке и нафризиране берберске калфе. Е не може човек, па да му је срце од камена, а да се не осврне за њом

♦ **требник** је црквена богослужбена књига.

♦ **даћа** је реч за храну и пиће који се дају у спомен мртвих; то је такође и свечано обележавање нечије годишњице смрти, помен. Свињска даћа је израз који означава гозбу приликом клања свиња.

и не да̑ оку пријатна призора и уживања. Шарени се од сиљних пантљика као слободно међународно пристаниште од барјака на разним ескадрама. Нек се зна што је господин-попина слушкиња!

А господин попа чешће и не долази кући, него с гробља право кући „усопшчега“ на даћу. Ту су скупљене ожалошћене комшије и неутешени рођаци, и они што су задовољни с тестаментом, а и они други што се спремају да дигну процес и да га оборе, и на тај начин спасу душу милога покојника од једног тако тешког греха као што је неправедан тестамент. Господин-попи опет најугледније место. Седе сви и једу. Нико ништа не говори, него ћуте и једу и пију погружено, како правој тузи и жалости и приличи. Пију за покој душе.

– Хе, мој Проко, мој Проко (или како већ буде име покојнику) – уздише Глиша Сермијаш, па пружи испражњену чашу да му се наточи, а рука му дрхће. – Мој Проко – наставља Глиша, а глава му пала од жалости на груди – да је среће да ти меникана овако пијеш за спокој душе, а не ја тебикана! Та теби је бар било још дана записано, а не ја да се вучем по свету овако брез тебе, брез свога

најближег, каз'ти, брата и пријатеља. Та и онај бог, боже ме прости, узима што је боље! Ето ја и господин попа, ми ћемо још сто година живити и мучити се! Проко, добри друже, ди си, да видиш твога Глишу како се злопати! – уздише Глиша, искапи чашу и спусти главу на сто.

И сви тресу жалосно главом и хвале покојника. Износе многе врлине његове, од којих за многе нико живи дотле није знао, а највише зна да приповеда каква Вавика или Бетика, каква Швабица, која се ту нашла и била на услузи збуњеним домаћинима. Прича својим накарадним српским језиком, и уноси шале и смеха у суморно друштво. Па и господин попа би устајући рекао добру за покојника: „Богме“, вели он, „село га неће још дуго другог таквог имати; то ја само кажем: Проку нећемо лако накнадити“.

Ето, тако је отприлике живео господин попа у селу, а који баш попа поименце, мислим да није било нужно досад да кажем, јер је давно речено да су сви попови једнаки, један кô други. А после, и правила поетике веле да треба што више пробудити радозналост у читалаца, а то је, мислим, до сада већ прилично постигнуто. И сада бих већ могао и да кажем и како су се звала та два попа. То су она иста два попа чијим сам часним именима као насловом украсио ову приповетку; то су поп Ђира и поп Спира. А обојица су имали још и своје надимке; поп Ђира се звао и *Пој Хала*, а поп Спира: *Пој Кеса*. Зашто су оног првог прозвали поп Хала, чули сте, а зашто оног другог поп Кеса, чућете.

У XIX веку новац се најчешће носио у платненим кесима. Оне су обично биле украшене везом.

Овај несретни надимак, на који се поп Спира онако исто тужио као и поп Ђира на свој, добио је он одавно. Ако је веровати ономе што прича госпоја попадија Ђириница (а то је присна пријатељица госпоје Спиринице), а што је из њених рођених уста чуо и забележио сам писац, веле да је добио тај надимак отуда што се одавно, још прве године, као млад попа, заборавивши свој немешаг, па чак и чин, умешао међу ону гомилу која обично салета кумова кола, па се дере: „Куме, изгоре ти кеса!“ и, што је најстрашније и најневероватније у свој тој приповеци, веле да се и он баш својски гурао кад је кум неколико пута бацио међ свет пуну шаку крајцара, двогрошака, па чак и неколико сексера. На један тако бачен сексер веле да је тако силно полетео и одгурнуо онога испред себе, да је овај јадник полетео у неку барицу, и забо се у њу

главачке, и стајао усађен као струк лука. Од то доба веле да су му дали надимак *Пој Кеса*, па га и данас још увек тако зову кад он није ту, иако је он давно и давно други човек.

И један и други одавно су у том селу, још откако су се оженили, а оженили су се чим су свршили у Карловцима богословију, а ову су свршили пре двадесет и више година. Оженили су се из истога места у коме данас попују. Поп Ђира узео господин-попину, а поп Спира турску ћерку; ни један из љубави. У оглашеном стечају за парохију било је много других услова, а за овај су чули тек кад су се пријавили. Били су обојица мало поматорији, већ увелико брадати клирици. И они приме и тај усмено саопштен им услов, и оженили су се, јер чак и црквењак, предшественик данашњег црквењака Аркадије, знао је да ће парохију добити само они који се буду хтели оженити тим двома лепотицама. Шта је, дакле, и остало свршеним клирицима и кандидатима него да се ожене њима. Лепе оне, а лепе и парохије – узеше се и не покајаше се нигда.

Од то доба једнако су лепо живели. За то време много се штошта променило, само је вредност њихова супружанска остала она иста, она стара. Као вино из подрума поп-Спирина, или ракија из подрума поп-Ђирина, што старија све боља, тако и пажња и љубав супружанска била је све солиднија. Али опет се нешто ипак изменило. Изменили се телесно оба попа и обе попадије. Кад су пре двадесет и више година дошли у село, као свршени клирици, били су обојица суви и мршави као богословско благодјејање, а сад обојица дебели као народни фондови. Не знаш ко је дебљи, поп или попадија. И једна и друга попадија изгледа мала, широка а темељна као она фигура на господин-нотарошевом столу, у којој господин нотарош држи трафику, а то је једна женска прилика шири нег дужа, па се горња половина дигне, а у доњој стоји дуван, и увек је влажан.

А тек попови како су били угојени! Мантија само што им не прсне испод пазува, а појас никако да се скраси на трбуху него све бега под браду и ближе врату. Понеко од боље познатијих се усуди па дирне, на пример, поп-Спиру за то, па ће му тек рећи:

– Ама зашто вам, господин-попо, не стоји тај појас на своме месту?

Богословија у Сремским Карловцима била је место у којем се школовао свештенички подмладак. Ту се крајем XIX века могло стећи скоро факултетско образовање, па су полазници били младићи не само из Војводине већ и из Србије и других околних земаља.

♦ **немеш** је племић, припадник племићког staleжа, као и сеоски племић.

♦ **тутор** је световна особа, председник црквеног одбора који се брине за цркву и црквене ствари и представља везу између свештеника и верника.

♦ **клирик** је ученик богословије, свештенички приправник.

♦ **благодјејање** је била помоћ у новцу, стипендија; реч је означавала и бесплатну ђачку трпезу у Сремским Карловцима.

♦ **трафика** је стари назив за дуван.

ПУСТОЛОВИНЕ

Читање књига из библиотеке
Пустоловине може да буде права
пустоловина.

Зашто?

Зашто што су то најлепша
књижевна дела.

Зашто што се у њима пушћује кроз
време и разне крајеве.

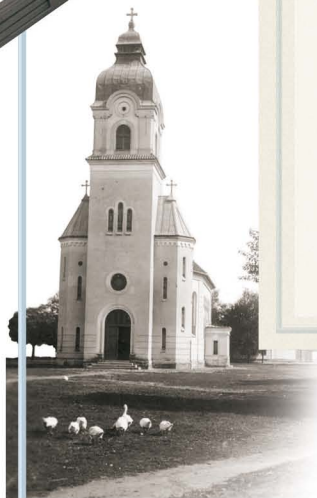
Зашто што се сусрећу занимљиве
личности и догађаји.

Зашто што се сликовито ујознаје
култура и мудрост народа.

Зашто што се у њима открива
лепота и бојаштво језика.

Зашто што се завирује у животи
и радионицу писца.

Зашто што се то називају и нови
пустоловни пушеви.

ISBN 978-86-7781-658-2

www.kreativnicentar.rs